

Zárt rendszerekbe foglalható-e a világ?

Jolán és a férfiak krónikája a várszínházban

Az a bizonyos konszolidáció termelte ki ezeket a figurákat (hősöket, alkoholista világmegváltókat, kurvákat, semmiből élő szépiúkat, vallatósizteket, félbuzi humoristákat és a többi), akiket **Eörsi István Jolán és a férfiak** című, általa krónikának jegyzett drámájában fölvonultat a történelem (és ezúttal a gyulai vár) színpadára. Igaza van a reszkető kezű Brassónak, aki soha el nem készülő művéhez jegyzetel mindenfélét (még szerkezés közben is), hogy „csak a féltételek hiszik, hogy a világ zárt rendszerbe foglalható”. Ez bizony igaz, és **Eörsi** drámája is tökéletesen igazolja. Egy (részben) meghasonlott nemzedék hogyan is lenne képes „zárt rendszerben” élni, amikor eleve irtózik, és az események nyomán még fokozottabban irtózik attól, hogy jó darabig elfogadjon bármiféle kompromisszumot. Ez aztán (érthető?) tévútra is viszi őket olykor, vagy úgy, mint Jolánt, aki férfiak tucatján át jut el sehová, vagy Ernőként, Jolán legfrissebb barátját és beszélgetőtársát, akinek csak az a meggyőződése nem változott az idők folyamán, hogy huszonevesen a legjobb harmincas nőkkel ágyba bújni.

Közben zúg, zakatol, dörog a történelem, „mamutoknak” rohan neki a kiábrándultság, börtönajtók csapódnak és véres ingek jelzik az „adós fizess” kérelmetlen valóságát. Ahogy az idő múlik, ahogy az egyes események nem mindig törvényszerűen, de kivédhetetlenül írják a sors útjait kis csiben és nagyban, emberben és országban, a „zárt rendszerbe foglalás” egy bizonyos határon túl reménytelen kísérlet.

Ki ez a Jolán, mire jó ez a Jolán azon kívül? Ez a kielégítetlenül férfies és közben kétéves szüzességre is képes nő, aki első férje, Iván kivégzése után (ötvenhét, ötvennyolc, ötvenkilenc?) éli meg a hűség keserű útvesztőit, tragikusan feleslegesen, egy buzi mellett, aki erre a különös Ivánra hasonlít. Ivánra, aki hithű marxistából lesz hite tagadója, akit Jolán kéthetenként csal meg Gyözővel, a rendőrtisztel, mert „Ivántól el kellett utazni néha. Olyan szigorú volt, és mindig, mindenütt vesztetni akart. A lövésnyen is az esélytelen lovakra tett”.

Nagy írói lelemény, hogy **Eörsi** nem mindig arról beszél,

amiről beszélni akar, úgy is mondhatnám, áttételesen beszél róla, hősei jellemét boncolja: („esélytelen lovakra tett”), melybe azért jó adag fatalizmus is vegyül: ha a sors úgy hozza, nem lehet ellene védekezni. Mintha a „mire meggyünk uramisten, ketten?” tragikus lehetetlenségét érezné az ember, de hát az is igaz, hogy így emberibb, így hitelesebb. A hősök nem úgy születnek, hogy Lehelként agyonütik a győztest, a hősök úgy születnek inkább, hogy felállják hőssé ítéletüket (mártírrá?), és a sors osztotta szerepet végigviszik. Mert tudják, hogy mást nem tehetnek, mert tudják, hogy a „más” nem létezik. Nem fér bele a „konceptióba”.

Mondjam, hogy **Eörsi** figurái kissé szélsőségesek? Azok, de a helyzet is az volt, sőt az idők is, amelyben éltek, amely rájuk tört, amit magukra szabadtak, amelynek következményei mások nem is lehettek. Mit tehet egy ilyen világban egy Jolán, aki erendően öszinte, nyíltszívű, aki kurvaságaival megverve is tisztá belül, a lélek tájain, aki szerelmi partnereiben és férjeiben is azt a cikcakkot írja le, amit a történelem. Akiben a tisztaság megálmódott, megszépített tárgyává nemesül Iván, olyanra, amilyen igazából nem is lehetett.

Ács János vállalkozott arra, hogy az elképzelt szereposztás kibukása után színre hozza a gyulai várban **Eörsi István** darabját magyarországi ősbemutatóként. Ha csak ennyi lenne a tét, ha csak annyi, hogy két hete volt az egészre, már ez is elképesztő vállalkozás, istenkísértés a javából. Ha pedig (amint az az eddig elmondottakból nyilván kitűnik) hozzávesszük még a Jolán és a férfiak bonolyult társadalmi tükrét, a ma már kimondható, de megírásakor, 1977-ben csak *iroasztalókban* tarolható politikai és morális szókimondását, akkor az „istenkísértés” elsősorban szakmailag kikerülhetetlen. Ács János megkísérelte a nagy feladatot, és szerencsés sikerrel lett. Nem tudom, Vári Éva milyen Jolán lett volna (maga a kérdés is szinte felesleges), de hogy **Margitai Ági** már az első előadáson birtokolta ezt a terjedelmében is roppant nagy szerepet, hogy már eljutott a gazdagító kis gesz-

Jolán (Margitai Ági) és az Iván arcával megjelenő Idegen (Máté Gábor) egy jelenetben

tusokig és hangsúlyokig is, az a rendező választásának teljes megalapozottságát bizonyítja. Jolán olyan, ahogyan **Margitai Ági** hozza, ez a Jolán talán még az írói szöveg Jolánjánál is hitelesebb: miközben nézzük és hallgatjuk, nem arra kell gondolnunk, hogy „szörnyű, mivé tette a kor ezt a nőt”, mert ez a nő minden korokban ilyen lett volna, ez a nő önmaga nyomorult kis életének fenntartásáért futott versenyt, és kötötte életét (laza szálakkal) hősközhöz, egyenruhásokhoz, Casco-ügynökökhöz, a várható biztonosság hitében, amíg lehet. Egyszóval, **Eörsi** darabjának abszolút főszerepe Jolán (ki más is lenne?), a „zárt rendszerbe nem foglalható” világ, s akinek sorsa félelem, szomorúság és intés, hogy jobban vigyázzuk egymást.

Igen jó színészek keríngenek Jolán körül a „világ itt felvázolt részének” szereplőiként, egy írói akarat hordozóiként. **Máté Gábor** (Iván és az Idegen) mindkét feladatban egy önmagára mindjobban rátaláló színész ábrázolóképeségének biztos tudatában éli meg szerepeit, **Katona János** (Gyöző, Jolán második férje) a vergődés-vívódás nehéz útjait járja és képtelen legyőzni önmagát, **Vallai Péter** Brassója a sehová el nem jutó, szinte már sznob

bölcselkedés lezüllesztését mutatja fel belső és külső megnyilatkozásaiban nagyvonalúan. Sajnos, **Mertz Tibor** Ernő szerepében néha túlzott hangerővel és nem meggyőző eszközökkel igyekszik a nőkből élő szépiú semmi-értékét előhozni, ezt azonban szerepe is akadályozza, hiszen hosszú percekig mozdulatlan kell legyen, amíg az éppen megélevedő jelenet zajlik. A többiek karakteresek, hiba lenne, ha nem így volna.

Az előadás végén a taps nem dörög és nagy keservesen lesz ütemes, ahogy színházban jó, hogy szokás maradt. Pedig fojtogató az élmeny, és közben farszót is. Mintha nem kötne le lelkeinket most, 1989-ben, ahogy kellene. Aztán megvilágosodik a lesújtó tény: a Jolán és a férfiak 1977-ben íródott. *Akkoriban reveláció lett volna, azért nem lett az, azért nem kapott színpadot.* Mostanra már nem az. Eppen ezért van helye a Gyulai Várszínházban, ahol (mint az köztudomású) az „elfelejtett magyar történelmi drámák” bemutatására is szövetkeztek egykor. **Eörsi István** drámája, hogy majdnem ebbe a kategóriába kényszerült, nem tehet róla. Játsszani kell, be kellett mutatni. Nem felejtve, hogy tizenkét esztendő.

Sass Ervin

Újság körkép

Régi — új lapok Békés megyében

Elve a szabad újság alapítási lehetőségekkel, több új lap indult megénkben a közelmúltban. A fokozott igény a helyi tájékozódásra megteremtette e lapok létrehozásához a szükséges feltételeket. A most induló újságok egy része a „fordulat éve” előtti hagyományokat újítja fel, mások teljesen új, előzmények nélküli indítástúak. Az alábbiakban röviden bemutatjuk megénk régi és új alapítású lapjait. Összeállításunk teljességre törekvő, de csak a pillanatnyi állapotot tükrözheti, mert a folyamat még most is tart.

SZARVAS ÉS VIDÉKE

A városi tanács által három éve indított hetilapot a helyi Petőfi Nyomdában állítják elő. A *Mihaleczné Kovács Mária* által szerkesztett újság 1500 példányban kerül az olvasókhoz. A lapot a város vállalatai, intézményei havonta összesen mintegy 25 ezer forinttal támogatják. 1200 példányt a posta terjeszt, amire gyakorlatilag mindig van vásárló. A fennmaradó részt a város üzemében adják el. Az újság négy oldalon 8 forintért tájékoztatja a lakosságot az aktuális eseményekről.

GYOMAENDRÓDI HÍRADÓ

A 2 ezer példányban megjelenő lapot a városi tanács alapította és tartja fenn. A tanács 1989-re 250 ezer forintban határozta meg a támogatás mértékét. A többi pénz a lapnak kell előteremteni. A nemrég kinevezett felelős szerkesztő, **Hornok Ernő** állítása szerint az újság az év végére gazdaságossá válik. A havonta 12 oldalon 6 forintért utára kerülő lapot a Kner Nyomda helyi üzemében állítják elő. 1400 darabot a posta terjeszt, amiből minimális példányszám szokott maradni.

OROSHÁZI NAPLÓ

Az orosháziak éltek az új vállalkozási lehetőségekkel, és betéti társaságot alapítottak a lap kiadására. A cég tulajdonosai — a tanács mellett — a város vállalatai és szövetkezetei. Az idén májusban kiadott próbaszám után a tervek szerint kéthetente 4 ezer példányban kívánják megjeleníteni az Orosházi Naplót. Felelős szerkesztője **Verasztó Lajos**. A 9,50 forintba kerülő lapból 3500 példányt a posta terjeszt, ami információink szerint el is fogy.

GYULAI HÍRLAP

Az 1988 júliusában indított lap 1200 példányban kerül az olvasók elé. Lap tulajdonosa a városi tanács, amely **Pénzes Ferencet** bízta meg a felelős szerkesztői teendők ellátásával. A tanács 1989-ben 900 ezer forinttal járul hozzá a költségekhez. 1100 példányt a posta terjeszt, ami júliusban 30 darab híján el is fogyott. Az újság hetente 4 oldalon 4,60 forintért kerül az olvasókhoz.

MEZŐHEGYES

A 16 éves múltta visszatekintő újság korábban az állami gazdaság, illetve a kombinát üzemi lapja volt. 1989 óta a városi pártbizottság adja ki. A havonta 4 oldalon megjelenő kiadványt **Tóth P. Adorján** szerkeszti. Az újság ingyenes, mivel előállítási költségeit a város üzemeltetési intézményei állják. Az esetenként 3500 példányban megjelenő lapot a város KISZ-es fiataljai terjesztik.

BATONYAI HÍREK

Az 1987 óta megjelenő lapot eleinte negyedévenként adták ki. A városi tanács — mint tulajdonos — döntése értelmében újabban havonta kerül utára. Az ezer példányt darabonként 4 forintért a város üzemében, intézményeiben terjesztik. A **Ménesi György** által szerkesztett lapot a helyi tanács 1989-ben 240 ezer forinttal támogatja. A fenti példányszám információink szerint elkel.

KISVÁROS

A mezőberényiek lapja még igen friss, hiszen a próbaszám megjelenése óta még csak egy ízben látott napvilágot. A városi tanács lapját **Tomka Mihály** társadalmi munkában szerkeszti. A tulajdonos eddig 25 ezer forint támogatásban részesítette a lapot; az újság egyelőre ráfizetéses. A tervek szerint év végére önfenn tartóvá válik. A havonta 2-2500 példányban megjelenő, 8 forintos újságot a tanács és bizományosok terjesztik. Az első számból 1200 példány fogyott el.

CSABAI HÍRMONDÓ

A lap az ötvenes évek óta a városi tanács tájékoztató kiadványaként létezett. Idén január elseje óta bővült a profilja. Havonta egyszer jelenik meg. Felelős szerkesztője **B. Sajti Emese**. A városi tanács 1989-ben 680 ezer forinttal támogatja a lap megjelenését. A bevételi tervek szerint év végére önfenn tartóvá válik az újság. Az ötezer példányban, 16 oldalon, öt forintért áruktól 2500 példányt a posta terjeszt. Ennek júniusban mintegy a fele fogyott el. A fennmaradó példányokat a lapot támogató vállalatok és intézmények vették át.

DÉL-KELET

A magát közéletinek nevező lap elsősorban megyei, de regionális és országos kérdésekkel is foglalkozik. Eddig három próbaszáma jelent meg. Tulajdonosa a Dél-Kelet Kft., amibe a törzstőkét állami vállalatok, szövetkezetek és magánzemélyek jegyezték. Havonta 10 ezer példányban, 32 oldalon jelenik meg. A posta mellett bizományosok is terjesztik. A tervek szerint októbertől hetilapként jut el az olvasókhoz. A 19,50 forintba kerülő lapot **Kepegyes János** és **Kovács E. Péter** szerkesztik.

Az első próbaszám megjelenését a megyei könyvtár támogatta. A lap most önfenn tartó. Pontos eladási adatok — összesítés híján — még nem állnak rendelkezésre. Az első számból — a posta szerint — 3662 darabot adtak el.

BÉKÉSI MEGYEI NÉPÚJSÁG

Az újságot az MDP megyei bizottsága 1951-ben alapította, majd 1956. november 6-án után az MSZMP vette át. A naponta megjelenő lapot heti 56 oldalon 4,30, szombaton 5,30 forintért a Békési Megyei Lapkiadó Vállalat adja ki. Az átlag ötvenezer példányban eladott lap az első fél évi mérleg alapján adózás előtt mintegy 7 millió forint nyereséget állított elő. A lap napi átlagpéldányszáma a megye néhány városában:

Békéscsaba: 14 ezer 650 db, Gyula: 3 ezer 600 db, Orosháza: 3 ezer 700 db, Szarvas: 1 ezer 450 db, Békés: 2 ezer 400 db, Sarkad: 1045 db, Szeghalom: 900 db, Gyomaendrőd: 920 db, Mezőhegyes: 720 db, Battonya: 590, Mezőberény: 1150 db.

K. N. T.

Sikerkönyvek

A kínai falu mesteri ábrázolásáért 1938-ban Nobel-díjjal kitüntetett amerikai író regényének már első magyar kiadása is igazi sikerkönyv lett 1933-ban. Az akkori, Kosáryné Réz Lola-féle fordítást felhasználva jelent meg most ismét **Az édes anyaföld** a Téka Könyvkiadó gondozásában.

Pearl Sydenstricker 1892-ben született Nyugat-Virginia-ban, telepes családok leszármazottjaként. Misszionárius szülei már csecsemőkorában Kínába kerültek, ott nőtt fel. Jól ismerte a századforduló Kínáját, a távoli nép kultúráját, hétköznapjait. Am édesanyjának, öreg kínai dadájának és egyetemi tanulmányainak köszönhetően az amerikai történelemről, szokásokról, az olvasók igényeiről is eleget tudott ahhoz, hogy az idegen népek kölcsönös megismertetésében oly fontos hídszerepet magára vállalhasson. Nemzeti, nyelvi, vallási különbsége-

ken felülemelkedve, külföldiként vált egy másik nép, ország „szakértőjévé”, és sikerült a világirodalmat egy egészen kivételes művel gazdagítani.

Az író nagyságát nem kérdőjelezi meg, de az igazsághoz hozzátartozik az a tény, hogy a múlt század legvégén és a XX. század elején Kína a világ érdeklődésének kö-

zéppontjába került. A francia—kínai háború, majd a japán—kínai nyomán elszennvedett vereség, a reformmozgalom, a bokszerfelkelés, a mandzsu dinasztia megdöntése, a Kínai Kommunista Párt Vörös Hadseregének haditettei csupa olyan események voltak, amelyek izgatták Európát és Amerikát. Vagyis az első férje nevét használó **Pearl S. Buck** új világot fedezett fel az olvasók számára, amikor megírta az észak-kínai parasztok nehéz sorsáról, szenvedéseiről (éhínség, háborúk) szóló könyvét, amely tulajdonképpen a föld megtartó erejét hirdető példabeszéd.

„Megvallom, kellemtelen nekem, hogy életemből vett képekkel és részletekkel ismeretesen magamat nyilvánosan — írta könyve szerény előszavában Buck. — Azt szeretném, hogy ne a személynem, hanem a könyveim révén ismerjenek meg. A kínaiak nagyon érzékenyek az ilyesmire iránt. Ők csak a művészetek szerint értékelik a művészt, és a művész személye nem érdekli őket.”

N. K.

Szombattól: Nap-Tv

Szombaton, augusztus 19-én reggel jelennek meg első alkalommal a képernyőn a Nap-Tv, a Movi és a Mal Nap Rt. által alapított kft. független tv-adója. Az új televíziós hírmagazin reggel fél 8-kor kezdődő bemutatóját követően a jövőben hetente kétszer, szerdán és szombaton reggel fél 6-tól fél 9-ig információkat és másrészt a néző a legfrissebb hírekről, a naphoz kapcsolódó közéleti, időjárás- és kulturális tudnivalókról. Az adásokat sok zene, sport- és reklám fűszerezi.

A hírmagazin egyébként anyagilag is független a Televíziótól: az alapítók tőkéjére építve az adást saját bevételeikből kell fenntartaniuk, kereskedelmi tevékenységük, illetve a szponzorok révén. A Nap-Tv csapata rádiós és hírlapíró munkatársakból áll majd, a Movi technikai személyzetével együtt az elképzelések szerint mindössze 30-35-en dolgoznak a szerkesztőségben. A Nap-Tv politikailag is független kíván maradni, lehetőséget ad a különböző politikai erők megnyilvánulásához, különböző nézetek nyilvános ütköztetéséhez. Az élő műsor számát a közönség aktív érdeklődésére, így a nézőkkel, magánemberekkel, közösségekkel folyamatos kapcsolattartásra törek-szenek.